

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Пиарета Пенчева Николова, д.м.
Катедра по физиология и патофизиология, Медицински
университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна

Относно: дисертационен труд на тема “Влияние на субхронично въвеждани лиганди на канабиноидните рецептори върху обучителните и паметовите процеси на плъхове с олфакторна булбектомия“ за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ на д-р Добринка Калинова Дончева, асистент в Катедра физиология и патофизиология, УНС по физиология, Факултет „Медицина“ към Медицински университет – Варна и редовен докторант по научната специалност „Физиология на животните и човека“, професионално направление 4.3. Биологически науки, зачислена със Заповед № Р-109-428 от 16.07.2018 г., отчислена със заповед № Р-109-86 от 23.02.2022 г.

Становището е изготвено съгласно Заповед на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна, № Р-109-86/ 23.02.2022 г. и Протокол №1/ 25.02.2022 г. от предварителното заседание на Научното жури.

1. Оценка на актуалността на темата.

Дисертационният труд “Влияние на субхронично въвеждани лиганди на канабиноидните рецептори върху обучителните и паметовите процеси на плъхове с олфакторна булбектомия“ проучва един от важните и особено актуални аспекти от въздействието на ендоканабиноидната сигнална система (ЕКС) в регулацията на мозъчните функции и по-конкретно ролята на ендоканабиноидите (ЕК) в процесите, свързани с обучението и паметта. За разлика от другите невротрансмитери, които са познати отдавна и ефектите им са добре проучени, ЕК остават неизвестни до началото на 90-те години на миналото столетие. Едва през последните 2-3 десетилетия започват да се натрупват научни доказателства за невротрансмитерната и невромодулаторната роля на ЕК и участието им в регулацията на различни физиологични процеси, включително обучителните и паметовите.

Както правилно подчертава докторантът, проучванията, целящи да разкрият ролята на ЕКС в когнитивните функции, показват противоречиви резултати. Използваните фармакологични лиганди (агонисти и антагонисти), упражняващи своето действие чрез канабиноидните рецептори (CB1 и CB2), са в състояние както да увредят, така и да подобрят различни етапи от обучението и формирането на паметта. Ето защо изследванията, представени в настоящия дисертационен труд, относно влиянието на субхронично въвеждани лиганди на СВ рецептори върху паметовите дефицити при експериментален модел олфакторна булбектомия (ОВХ), допълват научното познание по този въпрос и правят темата на дисертацията особено актуална и перспективна.

Въз основа на направения от докторанта задълбочен анализ на литературните данни е видно, че променената активност на ЕКС съпътства редица психиатрични (депресия, тревожност, шизофрения) и невродегенеративни (болест на Алцхаймер, болест на Паркинсон) заболявания. Известно е, че през последното десетилетие депресивните разстройства се превръщат в социално значимо заболяване в световен мащаб. В този контекст все още има редица неизяснени въпроси относно връзката между когнитивните и депресивните симптоми, както и разграничаването на специфичните механизми на влияние на ЕК върху когнитивните или емоционалните процеси, за изясняването на които допринася представения дисертационен труд.

2. Оценка на резултатите.

Определящо значение за оценката на получените резултати имат много точно формулираните от докторанта цел и задачи, отговарящи напълно на темата на дисертационния труд. Големият брой експериментални животни – 294 полове зрели мъжки бели плъхове, порода Wistar, потвърждава достоверността на резултатите. Използваните фармакологични лиганди NU-210 (CB-агонист) и Римонабант, SR-141716A (CB1-антагонист) са прилагани по утвърдена в експерименталната фармакология схема, позволяваща да се получи точна информация за техните ефекти.

Представените резултати отразяват влиянието на NU-210 и SR-141716A, Rimonabant в серии от 7- и 14-дневно i.c.v. въвеждане, както и на Rimonabant (SR-141716A), въведен интрагастрално в продължение на 14 дни (преди, непосредствено след и 14 дни след олфакторната булбектомия (ОВХ), когато вече е развито депресивно-подобно състояние) върху изследователското поведение и свързаната с него двигателна активност на плъхове с модел ОВХ и на Sham-оперирани плъхове. Насоката на докторанта към модела двустранна ОВХ, като широко използван модел на депресия, е много подходяща, тъй като този модел позволява да се извърши от една страна фармакологично тестване на нови видове антидепресанти, а от друга – да се изследват механизмите на депресивното състояние, невродегенерацията и свързаните с тях когнитивни нарушения. В последните години ОВХ се използва и като модел на болестта на Алхаймер за оценка на терапевтичния ефект на нови вещества за нормализиране на паметовия дефицит.

Получените резултати са значими, достатъчно информативни и напълно отговарят на поставените цел и задачи. Те показват, че проучването на влиянието на субхронично въвежданите лиганди на СВ рецептори на плъхове с модел ОВХ, допринася за разкриване ролята на СВ рецептори в развитието на паметовите дефицити, съпътстващи този модел. Сравняването на ефектите при ОВХ- и Sham-оперирани плъхове позволява също оценка на физиологичната роля на СВ рецептори за когнитивните процеси в организма. Доколкото съществуващите в литературата данни за модулаторното действие на ЕКС по отношение на механизмите на обучението и паметта са твърде разнопосочни, получените резултати предоставят допълнителни научни сведения по този въпрос. Резултатите от направеното изследване подкрепят литературните данни за участие на ЕКС в развитието на паметовия дефицит при модел ОВХ. СВ-рецепторният агонист NU-210, прилаган субхронично, i.c.v., има антидепресивно действие – нормализира нарушенията в изследователското поведение и двигателната активност и подобрява обучението и паметта при плъхове с модел ОВХ, а СВ1-селективният антагонист (SR-141716A), въведен субхронично (i.c.v. или интрагастрално), задълбочава нарушенията в двигателна активност на ОВХ-плъхове. Демонстрирано е също разнопосочно влияние на субхронично, интрагастрално прилагания СВ1-антагонист върху паметовия дефицит при ОВХ-плъхове в зависимост от пътя на неговото въвеждане, както и значението на времеви интервал на приложението му.

Резултатите са представени в три публикации, като в едната докторантът е първи автор, а две от публикациите са с импакт фактор.

3. Оценка на приносите.

Представените от докторанта д-р Дончева резултати и формулираните от нея изводи имат безспорен приносен характер. Два от приносите са с потвърдителен характер, а пет са с оригинален характер и имат потенциално клинично значение. Приемам без забележки

предложените изводи и приноси.

4. Критични бележки към дисертационния труд.

Считам, че дисертационният труд има завършен характер и нямам съществени критични бележки и препоръки.

5. Заключение.

Представеният дисертационен труд „Влияние на субхронично въвеждани лиганди на канабиноидните рецептори върху обучителните и паметовите процеси на плъхове с олфакторна булбектомия“ на докторанта д-р Добринка Калинова Дончева съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос за изясняване на потенциалното участие на канабиноидните рецептори в механизмите на паметовите нарушения и възможностите за фармакологична модулация на тяхната активност при лечение на депресия и невродегенеративните заболявания, съпроводени с когнитивен дефицит.

По проблема докторантът има необходимия брой публикации, както и участия в 7 научни форума, два от които – в чужбина. Считам, че са изпълнени изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за развитие на академичния състав на МУ – Варна. Това ми позволява убедено да дам своята положителна оценка на дисертационния труд и да препоръчам на уважаемите членове на Научното жури да гласуват с положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ на докторанта д-р Добринка Калинова Дончева – асистент в Катедра физиология и патофизиология, УНС по физиология, Факултет „Медицина“ към Медицински университет – Варна и редовен докторант по научната специалност „Физиология на животните и човека“.

21.03.2022 г.

гр. Варна

Изготвил становището: .....

/доц. д-р П. Николова, д.м./

